

СУТНІСТЬ І ПРАКТИКА КРЕАТИВНОГО ОБЛІКУ

THE ESSENCE AND PRACTICE OF CREATIVE ACCOUNTING

Юлія ІВАХІВ,
аспірант,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

Yuliya IVAKHIV,
Postgraduate,
Vadym Hetman Kyiv National Economic
University

Фінансова звітність є не просто упорядкованим набором результативних даних, виведених на певну дату за звітний період. Вона стоїть на рівні з іншими засобами досягнення конкурентних переваг підприємством на розвинутих ринках товарів, послуг, праці й капіталу, тобто фактично є "фінансовим обличчям бізнесу". Тому часто, і це не секрет для користувачів, менеджмент (в особі укладачів фінансової звітності) бажає вигідно представити своє підприємство через відповідні фінансові показники. Гнучкі стандарти обліку й звітності, засновані на принципах, а не правилах, а також недосконалість чинного законодавства дозволяють робити різного роду маніпуляції зі звітною інформацією. Зауважимо, що при цьому не завжди є факт порушення, оскільки особливості обліку тієї чи іншої господарської операції можуть бути нерегламентовані або описані лише в загальному. Більше того, сучасна практика ведення обліку значною мірою базується на професійному судженні облікових працівників та менеджменту, що в умовах альтернативності облікових методик уможливорює варіативність і легальну креативність у цій сфері.

Отже, не завжди фінансову звітність можна вважати достовірною навіть у рамках концепції "true and fair view" ("достовірний і добросовісний погляд"), тобто без суттєвих помилок і пропусків важливої для користувачів інформації. Трапляються випадки, коли у ній наявні не лише не виправлені помилки, допущені через необачність чи некомпетентність бухгалтерів, а й імовірними є порушення та викривлення звітних даних унаслідок навмисного шахрайства укладачів з метою реалізації й досягнення корисливих цілей.

Зважаючи на важливість наявності у розпорядженні користувачів достовірних і доречних відомостей фінансового і нефінансового характеру про діяльність підприємства для прийняття ними раціональних економічних рішень, дану роботу присвячено саме питанням належного розкриття інформації у фінансовій звітності. Її мета полягає у висвітленні сутності помилок і викривлень у фінансовій звітності, встановленні причин, мотивів та наслідків такого явища, як "креативний облік". *The objective of this article is to highlight the essence of errors and distortions in financial statements and to determine reasons, motives and consequences of such a phenomenon as creative accounting.*

Існує декілька підходів до класифікації видів "дефектів" в обліку й звітності. Так, Я. Соколов згрупував усі бухгалтерські помилки за шістьма ознаками (табл. 1) [1, с. 329–335].

У таблиці 2 з метою узагальнення і представлення у більш зручному для розуміння форматі наведено результати дослідження викривлень у бухгалтерській, у тому числі й фінансовій, звітності, запропоновані С. Бичковою.

На нашу думку, будь-які погрешності у фінансовій звітності доцільно перш за все чітко розмежовувати на помилки і викривлення. *From the author's point of view, it is reasonable to differentiate between errors and distortions as fallibilities in financial statements.*

Помилка (error) виникає ненавмисно через неувважність, недбалість, низький професійний рівень обліковців, а також несправності використовуваної електронно-обчислювальної техніки, спеціальних програмних продуктів тощо. Тобто це мимовільне порушення, імовірність появи якого

залежить як від особи, так і від її робочого середовища. Як правило, помилки легко виявляються системою внутрішнього контролю. Методологія обліку й звітності забезпечує саморегуляцію системи, а тому в ланцюжку бухгалтерських операцій рано чи пізно неправильні записи

стають очевидними (наприклад, не сходиться Баланс, є розбіжності ідентичних сум у різних документах, формах звітності та ін.). Отже, їх вплив на достовірність даних фінансової звітності зазвичай своєчасно нейтралізується. Про допущені помилки у звітності за попередні звітні періоди повідомляється користувачам, а їх виправлення здійснюються відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 6 "Виправлення помилок і зміни у фінансовій звітності" [6] або Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 8 "Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки" [7]. Якщо ж вони стосуються поточного періоду і помічені до закриття рахунків, тоді корегування виконуються за допомогою класичних методів: "червоне сторно", додаткові проведення, коректурний спосіб.

Викривлення (distortion) – це свідоме маніпулювання у системі формування й розкриття у фінансовій звітності облікової інформації з метою досягнення укладачами певних, зазвичай корисливих цілей. Воно є умисним, наперед запланованим й ретельно продуманим, тому його важко розпізнати та відрізнити від помилки. Викривлення є результатом такого явища, яке у теорії й на практиці дістало назву "креативний облік" (creative accounting).

Як зауважують М. Метьюс і М. Перера [8, с. 456], креативний облік – явище не нове. Елементи його можна виявити ще у XIX ст., насамперед у формі згладжування прибутку (income smoothing), потім – у формі створення прихованих резервів (cookie jar reserves). Практика креативного підходу до бухгалтерського обліку набрала значних обертів, коли акціонерне товариство стало звичною організаційною формою підприємництва. Відсутність облікових стандартів і законодавчих норм у цей початковий період означала, що з виникненням нових методів і структур у сфері бізнесу творчий підхід до розвитку бухгалтерського обліку став просто необхідним. Однак межа між творчістю і відкрито "чистим" шахрайством, як правило, розмита.

Нині на захисті інтересів інвесторів і власників стоять норми права й облікові стандарти. Проте з появою більш складних методів ведення бізнесу та, незважаючи на розвинуте законодавство й численні правила й принципи належного ведення обліку і складання фінансової звітності, випадки креативного обліку зустрічаються нерідко. Як зауважив І. Гріффітс (I. Griffiths), "усі компанії країни здійснюють махінації з прибутком ... Усякий поважний бухгалтер підтвердить, що це не голослівна заява" [9, с. 1].

Загальноприйнятого визначення креативного обліку немає. Більше того, у вітчизняній науці його прояви є малодослідженими. Увага науковців більше зосереджена на звичайних помилках в обліку та звітності, способах їх виправлення відповідно до положень (стандартів). Це питання достатньо висвітлено у зарубіжній літературі. Йому присвячені не лише деякі розділи книг [8], але й окремі видання [9; 10; 11; 12; 13], де ґрунтовно, з наочними цифровими прикладами й фактами реального життя, описано випадки вмотивованої корисливими намірами "творчості" в обліку й звітності.

Означення бухгалтерського обліку як креативного (творчого) часто вважається "брудним" і сприймається негативно. Втім, загалом твор-

Статтю присвячено питанням наявності помилок і викривлень у фінансовій звітності підприємств. У ній розкрито сутність креативного обліку, встановлено його основні причини, мотиви, прояви і наслідки. За результатами досліджень автором наведено типові приклади неналежного розкриття інформації у фінансовій звітності.

The article is devoted to issues of errors' presence and distortions in enterprise's financial statements. The essence of creative accounting is considered and main reasons, motives for it, its evidences and consequences are determined. According to the author research's results the most typical examples of undue disclosure of information in financial statements are presented.

Таблиця 1. Класифікація бухгалтерських помилок

№	Класифікаційна ознака	Види помилок
1	Наміри	навмисні мимовільні
2	Причини виникнення	втома недбалість несправність техніки
3	Наслідки	локальні транзитні
4	Значущість	вагомі незначні
5	Місце виникнення	у тексті у числах у розносці
6	Зміст	у повноті у достовірності у періодизації у кореспонденції в оцінці у представленні

чий підхід може й сприяти розвитку облікових методів, призвести до позитивних результатів. Так, на думку М. Пушкаря [14, с. 90], "креативний облік – це творчий облік, який вимагає від облікових працівників організації фактів і правил їх групування виходячи з інтересів менеджменту з метою отримання знань про нові об'єкти спостереження". Таким чином, його можна вважати доповненням до фінансового чи управлінського обліку.

Натомість креативний облік поганий, якщо використовується недобросовісним керівництвом для обману інвесторів, кредиторів, банкірів та інших користувачів фінансової звітності. У таких випадках для його характеристики часто використовуються такі вирази, як "підтасовка, підгонка рахунків" ("fiddling the books", "cooking the books"), "косметична звітність" ("cosmetic reporting"), "оформлення вітрини" ("window-dressing the accounts"), "менеджмент доходів" ("earnings management"), "згладжування доходів" ("income smoothing"), "агресивний облік" ("aggressive accounting"), "підготовка фальсифікованої (шахрайської) фінансової звітності" ("fraudulent financial reporting") й інші [8, с. 457; 15, с. 73; 16; 17; 11; 13]. Такий нечесний і спотворений облік зумовлений конфліктом інтересів суб'єктів господарської системи, інформаційною асиметрією між менеджментом та власниками, інвесторами, що власне притаманно складним корпоративним структурам. *Such dishonest and distorted accounting is caused by the interests' conflict of economic system's subjects, the informational asymmetry between management and owners, investors that is inmanent in complex corporative structures.*

Креативний облік хороший, коли використовується належним чином, прогресивно, для відображення основних тенденцій зміни вартості бізнесу, представлення достовірної й добросовісної картини стану справ підприємства, наприклад, якщо не існує інших методів відображення в обліку результатів нової операції.

Внаслідок дуалістичної природи креативного обліку М. Метьюс і М. Перера вважають, що йому можна дати й подвійне визначення [8, с. 457–458], а саме:

□ у кращих свої проявах – це будь-який обліковий метод, що не відповідає загальноприйнятій практиці чи прописаним стандартам і принципам;

□ у гірших – це процес підгонки рахунків підприємства, щоб вони відображали у більш прийнятному і вигідному світлі його діяльність в очах акціонерів, інвесторів та інших зацікавлених сторін. Це будь-який обліковий метод, що являє собою швидше за все бажаний, аніж фактичний стан підприємства.

У зарубіжній фаховій літературі зустрічаються й інші визначення креативного обліку*. Так, А. Барнеа (A. Barnea), Дж. Ронен (J. Ronen) та С. Садан (S. Sadan) вбачають у ньому "навмисне послаблення коливань навколо нормального для фірми рівня доходу" [18, с. 110–122], а К. Мерчант (K. Merchant) і Дж. Рокнес (J. Rockness) розглядають його як "будь-яку дію з боку менеджменту, яка впливає на обсяги оголошених надходжень (прибуток), однак не означає жодної реальної економічної переваги для організації і може у дійсності завдати шкоди у довгостроковій перспективі" [19, с. 79–94]. На думку Р. Копеланда (R. Copeland), креативний облік – це "повторюваний набір об-

лікових оцінок чи правил розкриття інформації у певній комбінації, ефект від якого полягає у повідомленні про потік надходжень (прибутку) із меншою варіацією по відношенню до тренду (тенденції), ніж за інших умов (фактично)" [20, с. 101–116].

К. Скіппер (K. Schipper) зазначає, що креативний облік може бути прирівняний до "менеджменту розкриття" у значенні цілеспрямованого втручання у процес складання і представлення фінансової звітності [21, с. 91–102].

О. Амаат (O. Amat) вважає, що креативний облік включає трансформацію фінансових рахунків і статей фінансової звітності із використанням альтернативних методів обліку й оцінки, дозволених нормативно-правовим регулюванням [16]. Подібним до попередніх є й визначення К. Насера (K. Naser), відповідно до якого «креативний облік – це трансформація даних фінансового обліку та звітності з їх фактичного до бажаного для укладачів значення шляхом умілого використання існуючих правил і/або ігнорування деякими з них чи усіма» [12, с. 2].

Вважаємо, що наведені вище погляди європейських та американських учених на креативний облік мають спільну основу і єдині вихідні положення. Вони зводяться до того, що в обліковій практиці це явище є досить поширеним, небажаним, часто навіть "легальним", зумовлене корисливими мотивами менеджерів та бухгалтерів щодо введення в оману користувачів фінансової звітності для досягнення певних цілей, а тому має негативні наслідки.

Отже, у цьому контексті **під креативним обліком, на нашу думку, варто розуміти цілеспрямоване маніпулювання ключовими фінансовими показниками ефективності діяльності підприємства як у межах облікових стандартів, так і поза ними з метою вигідного представлення викривленої чи недостовірної інформації користувачам.** *Creative accounting should be considered as purposeful manipulation of key enterprise's financial performance indicators both within accounting standards and out of their scope in order to beneficially present distorted or doubtful information to users.*

Помірна ліберальність сучасного обліку, його узаконена варіативність створюють сприятливі умови для реалізації особистих, суто меркантильних інтересів. Альтернативність стандартів і положень, відсутність у деяких випадках однозначного нормативно-правового регулювання порядку визнання, оцінки та обліку окремих об'єктів на національному та міжнародному рівнях призводять до необхідності формування й застосування професійного судження бухгалтера. На основі узагальнення поглядів провідних вчених [22; 23; 24] вважаємо, що професійне судження є обґрунтованою думкою кваліфікованого бухгалтера щодо способів адекватного відображення в обліку й звітності даних про фінансово-майновий стан, результати діяльності підприємства з метою своєчасного надання якісної та повної інформації користувачам фінансової звітності для прийняття ними відповідних економічних рішень. Для формування професійного судження бухгалтер повинен володіти достатнім обсягом знань, вмінь і навиків, певними особистісними та морально-етичними якостями.

Однак, на практиці трапляються випадки, коли укладачі фінансової звітності зловживають своїм правом на професійне судження. Очевидно, його застосування допускає суб'єктивізм, варіативність оцінки й обліку ідентичних об'єктів. Д. Балаціу (D. Balaciu) та К. Поп (C. Pop) [25] підкреслюють, що, уможливаючи додаткове розкриття суттєвої інформації, професійне судження одночасно є передумовою, яка тією чи іншою мірою сприяє легітиматі креативного обліку і навіть викривленням у фінансовій звітності, які можуть виникати як через особисті корисливі мотиви бухгалтерів і менеджерів підприємства, так і через загальні цілі організації.

Що ж спонукає менеджерів й інших укладачів до креативності й вчинення викривлень в обліку та звітності? Вивчаючи зарубіжний досвід і практику, нами зроблено висновок, що такі дії мають на меті:

□ згладжування варіаційного розкиду фактичних фінансових показників навколо їх середнього прогнозованого рівня;

□ виправдання очікувань ринку (тобто інвесторів, аналітиків);

□ поліпшення ринкової позиції підприємства (збільшення курсу акцій, ринкової капіталізації, зниження вартості капіталу);

□ залучення додаткових фінансових ресурсів на більш вигідних умовах; оптимізація податків;

□ приховування негативних результатів діяльності, тенденцій і перспектив розвитку підприємства.

Таблиця 2 Види викривлень у бухгалтерській (фінансовій) звітності

Примітка: класифікацію викривлень у бухгалтерській (фінансовій) звітності запропоновано С. Бичковою [2]. У пояснення (приклади) автором внесено деякі доповнення і корективи відповідно до умов ведення обліку та складання фінансової звітності в Україні.

Класифікаційна ознака	Види викривлень	Пояснення (приклади)
За ступенем впливу на достовірність бухгалтерської звітності	Суттєві	У Концептуальній основі фінансової звітності поняття "суттєвість" визначається так: "Інформація є суттєвою, якщо її пропуск або неправильне відображення може вплинути на економічні рішення користувачів, прийняті на основі фінансових звітів. Суттєвість залежить від величини суми статті або значущості помилки, допущеної за певних обставин у зв'язку з пропуском чи неправильним відображенням. Отже, суттєвість скоріше є певним порогом або критерієм відсікання, а не основною якісною характеристикою, яка має бути притаманною інформації, щоб вона стала корисною" [3]. У МСА 320 "Суттєвість в аудиті" чітко сказано, що "оцінка суттєвості є предметом професійного судження" [4]. Міністерство фінансів України рекомендує під суттєвістю розуміти характеристики облікової інформації, які визначають її здатність впливати на рішення користувачів фінансової звітності. При цьому поріг суттєвості – абсолютна або відносна величина, яка є кількісною ознакою суттєвості облікової інформації. Для об'єктів обліку та елементів фінансової звітності його доцільно встановлювати на таких рівнях: для статей форми № 1 (активи, зобов'язання, власний капітал) – 5% їх загального підсумку; для статей форми № 2 (доходи і витрати) – 2% чистого прибутку (збитку) підприємства [5].
	Несуттєві	
За характером виникнення	Неумисні:	Помилки, здійснені через некомпетентність, халатність і неухважність, а також спричинені недосконалістю системи бухгалтерського обліку і діючого законодавства. Імовірність їх появи підвищується в умовах зміни інструктивно-методичних матеріалів щодо обліку, звітності та оподаткування.
	– технічні	Виникають, наприклад, при заповненні податкових декларацій і розрахунків, перенесенні сальдо по рахунках тощо.
	– бухгалтерські	Виникають у результаті неправильного відображення господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку.
	Навмисні:	Є засобом ділової політики організації, у т.ч. акціонерного товариства, що передбачає цілеспрямоване маніпулювання фінансовими показниками і вигідне представлення інформації користувачам у формі фінансової звітності.
	– не суперечать законодавству	Податкова оптимізація – легальне зменшення податків. Вуалювання Балансу – позбавлення його конкретності й визначеності для дезорієнтації користувачів.
	– суперечать законодавству	Податковий злочин – ухилення від сплати податків через заниження доходів і завищення витрат. Фальсифікація Балансу – підміна показників, їх викривлення.
За винними особами	З вини керівництва	Це результат зловживання своїм службовим положенням (керівник, матеріально відповідальна особа). Для їх виявлення і викоринення необхідно належним чином організувати систему внутрішнього контролю на підприємстві, а також за можливості спростити організаційну структуру.
	З вини найманих працівників	
За об'єктом досягання	Грошові	Виникають при грошово-розрахункових операціях й за відповідними статтями фінансової звітності.
	Матеріальні	Пов'язані з присвоєнням матеріальних цінностей та приховування цих фактів у системі обліку та звітності.
За способом відображення у бухгалтерському обліку	Неповнота обліку господарських операцій	Часто трапляються через низький рівень знань правил обліку і призводять до заниження облікових даних. Наприклад, не відображено в обліку операції придбання й оприбуткування товарів на умовах післяплати, хоча право власності на них виникає у момент їх приймання.
	Необґрунтованість облікових записів	Відображення в обліку фактів господарського життя без наявності необхідних на те причин, зокрема: взяття на баланс обладнання, яке використовується підприємством на правах операційної оренди, або товарів, взятих на комісію, цінних паперів, прийнятих під заставу тощо.
	Помилки у періодизації	Спричинені невірним розподілом операцій між звітними періодами (раннє і пізнє закриття рахунків).
	В оцінці	Неправильно проведено первісне оцінювання та переоцінювання об'єктів обліку, у результаті чого їх вартість завищено або занижено. Наприклад, неврно визначено суму зносу основних засобів, не списано достачу ТМЦ, не визначено вартості незавершеного виробництва, не списано безнадійну заборгованість.
	Неправильне чи недостатнє відображення у звітних формах	Можуть виникати через неправильне перенесення сальдо рахунків у звітні форми (наприклад, взаємне сальдування кредиторської та дебіторської заборгованості), а також відображення ресурсів філій, структурних підрозділів, які мають відокремлений Баланс. Крім цього, неповнота фінансової звітності проявляється у її надмірній агрегації, відсутності пояснювальної інформації щодо суттєвих подій та операцій у Примітках до неї, інших відомостей відповідно до вимог чинної нормативно-правової бази.

Існування прямого зв'язку між досягнутим рівнем дохідності чи іншими показниками економічної й соціальної ефективності та винагородою працівників також є істотним стимулом на шляху віртуозного, легального і нелегального використання таких інструментів, як облік та фінансова звітність.

Помилки й викривлення в інформації можуть стосуватись неправильної оцінки і відображення практично усіх елементів та окремих статей фінансової звітності, а саме: активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів, витрат і, як наслідок, фінансових результатів та грошових потоків підприємства за звітний період.

Враховуючи дані наукової літератури [26, с. 69–73; 27, с. 16–22] і результати власних досліджень фінансової звітності ряду вітчизняних промислових підприємств, нами встановлено найбільш поширені "індикатори проблем" щодо публічно доступної звітної інформації, деякі з яких наведено нижче.

У Балансі не відображено статтю "Резерв сумнівних боргів" (р. 162 ф. № 1) за наявності суми несвоєчасно погашеної дебіторської заборгованості чи навіть суми списаної безнадійної заборгованості у розділі IX Приміток до річної фінансової звітності (ф. № 5), що суперечить чинному законодавству, зокрема, п. 7 П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість". Такі дії призводять до штучного завищення фінансових результатів, що свідчить про можливі бухгалтерські маніпуляції з дохідністю.

Досить часто у Балансі не фіксуються суми за статтю "Забезпечення виплат персоналу" (р. 400 ф. № 1). Це може бути ознакою або неформування забезпечень для відшкодування відпускних виплат всупереч вимозі п. 13 П(С)БО 11 "Зобов'язання", що штучно завищує фінансові результати підприємства, або порушення норми Закону України "Про відпустки" від 15 листопада 1996 року № 504/96-ВР з останніми змінами й доповненнями, тобто ненадання працівникам відпусток чи невивплата їм відпускних у разі їх відпустки.

Зустрічаються випадки невиконання в обліку та звітності вимог П(С)БО 17 "Податок на прибуток", коли не враховуються розбіжності між нормами податкового законодавства і стандартами бухгалтерського обліку за умови наявності тимчасових різниць з податку на прибуток (статті "Дебіторська заборгованість за виданими авансами" (р. 180), "Поточні зобов'язання з одержаних авансів" (р. 540) Балансу). На це вказує відсутність сум за статтями "Відстрочені податкові активи" (р. 060) і "Відстрочені податкові зобов'язання" (р. 460) Балансу.

У Примітках до річної фінансової звітності (ф. № 5) фіксуються повністю амортизовані основні засоби. При цьому, якщо вказані активи не мають потенціалу для подальшої експлуатації, вони повинні бути списані. Якщо ж вони використовуються й надалі у господарській діяльності, то їх слід переоцінювати згідно з п. 17 П(С)БО 7 "Основні засоби". Відсутність даних про переоцінку свідчить про штучне заниження вартості основних засобів і майна підприємства загалом.

Відсутність запису в р. 050 ф. № 5 "Авторські і суміжні з ним права" може сигналізувати про нелегальне використання, наприклад, бухгалтерського програмного забезпечення.

Найбільш типовим порушенням можна назвати недотримання принципу повноти розкриття інформації у фінансовій звітності, що проявляється у наявності великих сум за статтями активів і зобов'язань ("Інші фінансові інвестиції" (р. 045), "Інші необоротні активи" (р. 070), "Інші оборотні активи" (р. 250), "Витрати майбутніх періодів" (р. 270) "Інші довгострокові зобов'язання" (р. 470), "Інші поточні зобов'язання" (р. 610) у Балансі) без їх належної деталізації у Примітках.

Кожна із форм фінансової звітності відображає різні прояви й аспекти єдиної господарської діяльності підприємства, що обумовлює об'єктивність взаємозв'язку між ними. Тому для перевірки правильності складання фінансової звітності Міністерством фінансів України розроблено Методичні рекомендації з перевірки порівнянності її показників [28]. Ними передбачено практичне використання для контролю спеціальної таблиці, що встановлює відповідність між окремими рядками форм фінансової звітності. Наявність відхилень є ознакою допущених помилок при їх заповненні, а то й викривлень інформації.

Про виявлені й виправлені укладачами фінансової звітності помилки свідчать відповідні записи у р. 030 Звіту про власний капітал (ф. №4) "Виправлення помилок". Однак користувачі трактують їх наявність по-різному: одні – як позитивне явище, інші – як негативне.

Це, звісно, не повний перелік проблемних моментів, які зустрічаються у фінансовій звітності підприємств. У будь-якому випадку необхідно ретельно читати Баланс та інші звітні форми, вивчати зміст Приміток як у частині опису застосовуваної облікової політики на підприємстві, так і щодо важливих подій та операцій, аби уберегтись від неправильних суджень про діяльність суб'єкта господарювання й прийняття хибних управлінських рішень.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи викладений вище матеріал, доречно ще раз наголосити, що **якість інформації у фінансовій звітності безпосередньо впливає на рішення та дії її користувачів.** *The quality of information in financial statements directly influences decisions and actions of its users.* З ряду причин об'єктивного і суб'єктивного характеру фінансова звітність може містити суттєві помилки та викривлення, а отже, бути непридатною для використання. Через це актуальною і вкрай нагальною є потреба подальших досліджень з питань теорії й практики креативного обліку з метою розробки адекватних методик виявлення порушень і шахрайства щодо ключових показників фінансової звітності, а також пошуку й реалізації превентивних заходів у цій сфері. Це дозволить створити міцну основу й належні передумови формування прозорого інформаційного середовища діяльності бізнес-одиноць і забезпечить стабільність та ефективність партнерських відносин між господарюючими суб'єктами на паритетних засадах.

ЛІТЕРАТУРА

- Соколов Я.В. Основы теории бухгалтерского учета [Текст]: учебник / Я.В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 496 с.
- Бычкова С.М. Виды искажений в бухгалтерской отчетности [Электронный ресурс] / С.М. Бычкова. – Режим доступа: http://art.theib.ru/business/insurance/vidi_iskazheniy_v_buhgalterskoj_otchetnosti.html
- Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements (1989) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ifrs.org>
- Handbook of International Auditing, Assurance, and Ethics Pronouncements [Электронный ресурс] / Prepared by the International Federation of Accountants (IFAC). – 2008 Edition. – Режим доступа: <http://www.ifac.org>

5. Щодо суттєвості у бухгалтерському обліку і звітності. Лист Міністерства фінансів України № 04230-04/108 від 29 липня 2003 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uar.gov.net>

6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1–34 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

7. International Financial Reporting Standards [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifrs.org>

8. Мэтьюс М.Р. Теория бухгалтерского учета [Текст]: учебник / М.Р. Мэтьюс, М.Х.Б. Перера; Пер. с англ.; Под ред. Я.В. Соколова, И.А. Смирновой. – М.: Аудит, 1999. – 663 с.

9. Griffiths I. Creative Accounting [Текст] / I. Griffiths. – London: Sidgwick & Jackson, 1986. – 75 pages.

10. Ketz J.E. Hidden Financial Risk. Understanding Off-Balance Sheet Accounting / J.E. Ketz. – John Wiley & Sons, Inc, 2003. – 298 p.

11. Mulford C.W. The Financial Numbers Game. Detecting Creative Accounting Practices / C.W. Mulford, E.E. Comiskey. – John Wiley & Sons, Inc, 2002. – 395 pages.

12. Naser K. Creative Financial Accounting: Its Nature and Use / K. Naser. – Hemel Hempstead: Prentice Hall, 1993. – 205 pages.

13. Shilit H. Financial Shenanigans. – [Second Edition] / H. Schilit. – McGraw-Hill, 2002. – 296 pages.

14. Пушкар М.С. Креативный облік (створення інформації для менеджерів) [Текст]: монографія / М.С. Пушкар. – Тернопіль: Карт-бланш, 2006. – 334 с.

15. Швир Ю.В. Креативный учет в системе МСФО (Часть I) [Текст] / Ю.В. Швир // Корпоративная финансовая отчетность. Международные стандарты. – 2009. – № 3. – С. 73–88.

16. Amat O. Creative Accounting: Nature, Incidence And Ethical Issues [Електронний ресурс] / O. Amat, C. Gowthorpe. – Режим доступу: <http://www.econ.upf.edu/docs/papers/downloads/749.pdf>

17. Amat O. The Ethics Of Creative Accounting [Електронний ресурс] / O. Amat, J. Blake, J. Dowds // Economic Working Paper. – December 1999. – Режим доступу: <http://www.econ.upf.edu/docs/papers/downloads/349.pdf>

18. Barnea A. Classificatory smoothing of income with extraordinary items [Текст] / A. Barnea, J. Ronen, S. Sadan // The Accounting Review. – 1976. – January. – P. 110–122.

19. Merchant K.A. The ethics of managing earnings: an empirical investigation [Текст] / K.A. Merchant, J. Rockness // Journal of Accounting and Public Policy. – 1994. – № 13. – P. 79–94.

20. Copeland R.M. Income smoothing [Текст] / R.M. Copeland // Journal of Accounting Research. – 1968. – VI [Supplement]. – P. 101–116.

21. Schipper K. Commentary on creative accounting [Текст] / K. Schipper // Accounting Horizons. – 1989. – December. – P. 91–102.

22. Казанникова Е.В. Профессиональное суждение бухгалтера в условиях стандартизации учета [Електронний ресурс]: автореф. на соискание ученой степени канд. экон. наук: спец. 08.00.12 "Бухгалтерский учет, статистика" / Е.В. Казанникова. – Санкт-Петербург, 2007. – 17 с. – рос. – Режим доступу: <http://old.finec.ru/rus/parts/science/zasch/D06kazannikovaEV.doc>

23. Рабошук А.В. Принципы, стандарты та професійне судження в бухгалтерському обліку: теоретико-методичний аспект [Електронний ресурс]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.06.04 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит" / А.В. Рабошук. – Київ, 2006. – 24 с. – укр. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>

24. Щирба М. Професійне судження в системі облікової політики підприємства [Текст] / М. Щирба // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє: зб. наук. праць. – 2007. – Вип. 12. – С. 336–345.

25. Balaciu D. Is Creative Accounting A Form Of Manipulation? [Електронний ресурс] / D. Balaciu, C.M. Pop // The Annals Of University Of Oradea. – Economic Science. – Tom XVII 2008. Volume III – Finances, Banks And Accountancy. – P. 935–940. – Режим доступу: <http://steconomice.uoradea.ro>

26. Момот Т. Оцінка вартості бізнесу: сучасні технології [Текст] / Т. Момот. – Харків: Фактор, 2007. – 224 с.

27. Момот Т.В. Оцінка фінансового стану та стійкості функціонування акціонерних товариств (на прикладі акціонерних товариств Харківського регіону) [Текст] / Т.В. Момот, І.Г. Чалий, О.О. Хріннова, О.І. Грінченко, О.С. Корх // Матеріали першої міжнародної науково-практичної конференції "Науковий потенціал світу 2004", 1–15 листопада 2004 року. Том 21. Економіка підприємства. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. – С. 16–22.

28. Про затвердження Методичних рекомендацій з перевірки порівнянності показників фінансової звітності. Наказ Міністерства фінансів України від 22 грудня 2008 року № 1524 з останніми змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pro-u4ot.info>

ПОСИЛАННЯ

* Авторський переклад